

TENDINȚE ÎN DEZVOLTAREA SISTEMULUI BANCAR ȘI GESTIUNEA RISCULUI

2.1. Tendințe în dezvoltarea sistemului bancar

Una din principalele funcții a sistemului bancar este de a asigura circulația resurselor financiare în economia națională și în societate în general.

Această funcție are două aspecte mai importante, care pot fi conturate în dependență de funcțiile monedei. Dacă banii sunt utilizați ca marfă (capital de împrumut), atunci banca poate fi privită ca o instituție a sistemului financiar, care acumulează mijloacele temporar libere (economii) ale unor agenți economici (deponenți, creditori) și le acordă cu împrumut din numele său altor agenți economici (debitori), respectând principiile de rambursare ulterioară, de plată a dobânzii, de scadență etc.

Dacă folosim moneda în calitate de mijloc de circulație și mijloc de plată, atunci banca are rolul instituției care facilitează efectuarea decontărilor (în numerar și prin virament) între agenții economici.

În ambele cazuri, banca își asumă rolul de intermediar în circulația resurselor financiare (în primul caz – de la creditor la debitor, în al doilea – de la plătitor la beneficiar) și din această cauză, în literatura economică (mai cu seamă occidentală), la nivel macroeconomic, banca este examinată ca un intermediar financiar.

Pentru realizarea funcțiilor sale, banca efectuează diverse operațiuni, utilizează diferite instrumente financiare, care se deosebesc unul de altul prin condițiile, forma, cadrul aplicării, cercul persoanelor implicate etc. De pe poziții de sistem, banca este privită ca verigă a sistemului financiar, fiind parte componentă a acestuia, pe când sistemul financiar este parte componentă, deosebit de importantă a sistemului economic, iar prin el – a societății în general.

La finele secolului XX, sub influența globalizării producției în sistemul bancar, s-au produs unele modificări principale. Mai multă literatură este consacrată studierii și analizei problemelor cercetării tendințelor noi în dezvoltarea sistemului bancar. Este necesar de evidențiat cercetările Băncii Mondiale, lucrările profesorilor Universității Harvard (SUA), precum și Organizației pentru Colaborare Economică și Dezvoltare în Europa. Principala diferență constă în aceea că sistemele bancare naționale au devenit parte componentă a pieței financiare mondiale. Pentru a atrage investiții străine, fără de care dezvoltarea economiei naționale devine imposibilă, este necesar a

aproba standardele mondiale de evidență și transparență informațională, a prezenta informație exhaustivă privind activitatea, inclusiv creditele acordate și rambursarea acestora, asupra măsurilor luate ce țin de limitarea și eliminarea activității financiare ilicite și spălarea banilor.

O importanță deosebită o are respectarea regulilor unice privind gestiunea riscurilor și limitarea participării băncilor la operațiunile financiare riscante. Până în secolul XX, puteau fi evidențiate două tipuri de sistem bancar: american, care interzicea băncilor comerciale investirea mijloacelor deponenților în valorile mobiliare corporative, și sistemul bancar continental (european), care nu făcea deosebire esențială între băncile comerciale tradiționale și băncile de investiție. Din anul 2000 în SUA legislația financiară a scos multe limitări privind activitatea băncilor comerciale pe piața valorilor mobiliare și pe piața asigurărilor, precum și privind fuziunea companiilor financiare.

Aceasta a mărit brusc concurența și concentrarea capitalului financiar, a facilitat formarea companiilor transnaționale, care acordă întregul spectru al serviciilor financiare.

La operațiunile financiare de bază se referă:

- 1) operațiunile de casă și de decontare (cheking);
- 2) acceptarea depozitelor și eliberarea creditelor mici (private banking);
- 3) deservirea cardurilor bancare;
- 4) operațiunile cu valori mobiliare pe piața de capital;
- 5) gestiunea cu fondurile mutuale (mutual funds);
- 6) acordarea creditelor ipotecare (mortgage);
- 7) acordarea creditelor la procurarea automobilelor (autoloans);
- 8) serviciile de brokeraj pe piața valorilor mobiliare (brokerage services);
- 9) toate serviciile de asigurare;
- 10) investițiile (investment banking advice);
- 11) gestiunea de trust a activelor (asset management service);
- 12) deservirea instrumentelor financiare derivate (derivatives);
- 13) creditarea de lungă durată a corporațiilor (large corporate loans);
- 14) consultațiile financiare în cazul fuziunii și absorbției (merger and acquisitions consulting) ș.a.

Deși majoritatea principiilor conceptuale introduse în sistemul bancar sunt verificate în industrie, în multe privințe activitatea bancară are deosebiri importante.

Ca urmare, unele tendințe formate în sectorul industrial, în sectorul bancar se manifestă în alt mod. În industria bancară mondială de la sfârșitul anilor 60, și mai ales în anii 90, au avut loc schimbări esențiale. În primul rând, în industria bancară s-a intensificat tendința internaționalizării și orientării spre băncile mari din SUA, Japonia, Europa. Aceasta a condus la

pătrunderea pe piețele naționale a concurenților străini, la creșterea concurenței dintre acestea și băncile naționale, care activau numai într-o țară. Băncile străine au adus cu ele servicii bancare noi, băncile naționale au început să participe în toate tipurile de servicii internaționale.

Din 25 de bănci transnaționale mari în anul 2005, 9 sunt înregistrate în Japonia, 4 – în SUA, 3 – în China, câte 2 în Franța, Germania și Elveția, câte una în Marea Britanie, India și Spania. Din 1000 cele mai mari bănci 388 sunt bănci înregistrate în Europa și 199 – în SUA.

Băncile țărilor Europei se măresc comasând unele bănci din ex – URSS Bunăoară, banca suedeză *Swedbank*, în anul 2000, a cumpărat cea mai mare bancă din Țările Baltice – *Nansabank*, care controla a treia după mărime în *Nansabanca*, Letonia, *Nansabankas* în Lituania etc. O altă bancă suedeză, *SEB*, presupune atingerea cotei sale în sistemul bancar al Țărilor Baltice până la 50 % în anul 2003. În anii 2000-2001 ea a procurat 36 % din acțiunile *Unisbank* din Estonia, 49 % din acțiunile băncii Letone *Unibank*, 37 % din acțiunile *Vilnias Bank* – după mărime a doua bancă din Lituania. Ca rezultat *SEB* are circa 1 mil. de clienți în Suedia și circa 4 mil. clienți în afara țării.

În al doilea rând, în anii 80-90, s-au deschis noi piețe de capital, care au modificat sistemele de depozite tradiționale. O creștere mare a depozitelor bancare era asigurată din contul altor bănci, datorită pieței interbancare mondiale care se dezvoltă permanent, datorită europiețelor care nu erau controlate de autoritățile naționale, precum și datorită apariției și dezvoltării instrumentelor noi pe piață. Inițial, europiețele erau amplasate în Londra, apoi aceste piețe de capital s-au răspândit în principalele centre financiare mondiale – Frankfurt, Zürich, Hong Kong etc.

Ca răspuns la concurență, băncile europene, de asemenea, au început să capete caracter multinațional, creând o atmosferă de concurență pe piața internă a SUA, ceea ce, în multe cazuri, a avut anumite succese.

În al treilea rând, în industria bancară, contrar reținerilor din partea legislației bancare, în multe țări a început diversificarea. De exemplu, în SUA, până în anul 2000, restricțiile numite prin legea Glass-Steagall limitau activitatea băncilor care puteau activa într-un șir de țări.

Din această cauză, activitatea principală a băncilor comerciale era concentrată în domeniile creditării ipotecare, creditelor de consum, gestiunea operațiunilor de trust, operațiunilor pe piața eurovalutelor, cardurilor bancare etc.

În această perioadă, creștea lista serviciilor bancare tradiționale acordate de băncile comerciale. În anul 2000 au fost suspendate restricțiile privind operațiunile de asigurare, garantare, de cauțiune și servicii prestate prin intermediul calculatoarelor. Ca rezultat, băncile au putut majora brusc cadrul serviciilor oferite din contul operațiunilor enumerate mai sus.

Deși, sub influența concurenței, s-a micșorat marja la creditele comerciale și alte operațiuni bancare, aceste servicii capătă o importanță tot mai mare ca sursă a veniturilor băncii.

Diversificarea în anii 90 și la începutul secolului al XXI-lea a condus la crearea conglomeratelor financiare multiramurale, care, pe lângă serviciile bancare tradiționale, prestau servicii de asigurare, venture, ipotecare, dealing, trust, consulting ș.a.

Astfel în 2001, una din cele mai mari grupe financiare, care a lăsat pe locul 2 *Deutsche bank*, a devenit *Mizuba* (activele – 1,85 trln. USD), care includea trei dintre cele mai mari bănci (*Dai-ichi Kanqyo*, *Industrial Bank of Japan*, *Fuji*) și o companie de asigurări.

Un mare rol în dezvoltarea sistemului bancar în Europa la începutul secolului al XXI-lea îl vor avea reformele de pensii, efectuate conform practicii Canadei și Suediei în RFG, Franța și în alte țări. Conform aprecierilor *Goldman Sachs*, în urma acestor reforme, către anul 2005, capitalul fondurilor de pensii nestatale a crescut până la 1,2 trln. euro și aceste fonduri vor deveni unul din principalii investitori pe piața mondială.

Ca rezultat, în legătură cu anularea unor restricții, industria bancară începe să acorde un număr crescând de operațiuni nebancare, pentru care existau posibilități benefice de activitate în domenii specifice. De exemplu, companiile emitente de cecuri de călătorie și carduri, așa ca *American Express*, au găsit posibilitatea propunerii unui spectru mai larg de servicii deponenților săi, pentru o plată suplimentară minimă.

În al patrulea rând, tehnologiile informaționale noi încep să aibă o influență tot mai mare asupra industriei bancare. Aceasta este specifică, mai ales, pentru activitatea bancară “en-detail”.

Pentru a face față creșterii volumului de operațiuni curente, băncile implementează cardurile bancare și prelucrarea lor electronică. Creșterea volumului de servicii prestate, mai cu seamă în orele de vârf (de regulă, în afara programului), au dus la creșterea utilizării automatelor de casă (bancomatelor). În acest fel, multe instituții bancare devin tot mai automatizate și apare o posibilitate reală de prestare a serviciilor de prelucrare informațională a datelor, care devine un tip nou de servicii prestate de băncile comerciale.

În consecință, a crescut brusc concurența în activitatea bancară legată de deservirea persoanelor fizice. Atragerea profitabilă a resurselor deponenților fondurilor mutuale și de pensii, a băncilor de economii și de credit a condus la o concurență dură între acestea din urmă și băncile comerciale. Băncile de economii, societățile de construcții, fondurile mutuale, acumulând mijloacele micilor deponenți, micșorau, în mare măsură, piața resurselor monetare pe care activau băncile comerciale. Propunerea pachetelor noi de servicii financiare dintre cele mai rafinate, de exemplu ca “ sistemul de gestiune cu numerarul” în cazul *Merrill Lynch*, complica activitatea băncilor tradiționale. Companiile care acceptau cardurile, operând prin bănci, acordau credite ieftine clienților lor, magazinele propuneau sisteme de reînnoire automată a creditelor, companiile financiar-creditare acordau împrumuturi acoperite prin imobil ș. a.

Toate acestea au creat o situație principial nouă pentru sistemul bancar.

În al cincilea rând, trebuie de menționat rolul capitalului venture (de risc) în finanțarea

proiectelor inovaționale.

În anii 90 congresul SUA a adoptat măsuri speciale privind ajutorul băncilor mici, care deserveșc cu preferință businessul mic în comunele orășenești și sătești depresive.

Cercetările speciale privind rolul băncilor mici în țările sărace sunt efectuate la Universitatea Harvard. În procesul privatizării băncilor de stat, este necesar a lua în considerație necesitatea păstrării structurilor financiare regionale, care cunosc bine businessul local și care pot să ofere acestuia servicii de consultare. Cum este menționat într-un șir de lucrări, aceste funcții nu pot fi îndeplinite de companiile transnaționale mari, multe dintre care au participat la spălarea veniturilor ilicite.

Conform aprecierilor FMI în centrele financiare din Londra, Zürich, New York, în zonele offshore, anual, se “spală” circa 590 mld. USD. Pentru dezvoltarea sistemului bancar, o mare importanță are adoptarea de către 11 bănci mari în anul 2000 în Wolfsferg (Elveția) a convenției cu privire la creșterea transparenței informației bancare (Wolfsferg Anti-Money Laundering Principles), conform căreia depozitele vor fi acceptate doar de la deponenții care vor putea confirma proveniența legală a banilor.

În anii 1997-2000, cota operațiunilor bancare, efectuate fără prezența nemijlocită a clientului, a crescut în țările CE de la 20 la 58 %. Cu ajutorul tehnologiilor noi, în băncile Suediei se acordă mai mult de 50 %, în Elveția – 35 % din volumul operațiunilor bancare.

Aceasta a permis creșterea rolului centrelor financiare mari în gestiunea activelor, atrase din diverse țări.

Particularitățile dezvoltării sistemelor bancare în țările cu economie în tranziție

În procesul tranziției de la economia centralizată la economia de piață, pot fi evidențiate două modalități de restructurare a sistemului bancar: restructurarea prin liberalizare radicală (Țările Baltice, Ungaria, Cehia, Polonia etc.) și restructurarea prin tranziție lentă la principiile economiei de piață (Vietnam, China, Uzbekistan, Kazahstan etc.). Nu vom aprofunda problematica lor fiind prea vastă.

2.2. Prevederile Noului Acord de Capital Basel. Considerații generale

După cum a fost menționat anterior, managementul riscului în banca comercială este influențat de trei factori principali: proprietarii băncii; managementul băncii; societate (interesele fiind reprezentate de organele de reglementare). Este clar că fiecare din aceste puteri pentru intervale mici de timp, sau în anumite condiții specifice pot avea scopuri diferite (proprietarii, de regulă, sunt cointeresați în obținerea unor venituri maximale, sub formă de dividende și deseori sunt mai puțin tentați să reinvestească veniturile; managerii, de regulă, sunt cointeresați în dezvoltarea afacerii, adică reinvestirea maximal posibilă a veniturilor; pentru societate este deosebit de importantă stabilitatea sistemului financiar și deci stabilitatea fiecărei instituții financiare în parte).

Aceasta confirmă scopul reglementării bancare și recomandărilor Comitetului Basel privind principiile reglementării, și anume: a apropia maximal posibil suma capitalului bancar de suma riscurilor asumate de bancă.

Anume urmând acest scop au fost propuse metode detaliate de evaluare și management al riscului în băncile comerciale. Chiar dacă managerii băncilor sunt interesați în elaborarea unor tehnici alternative de management al riscului, posibilitățile lor sunt limitate de actele normative în acest domeniu impuse de organele de reglementare. Din aceste considerente, dar și pentru că în prezent, în practica bancară, sistemul de management al riscului se bazează în mare parte pe recomandările Comitetului Basel, considerăm că este absolut necesar de clarificat aceste principii.

Ținem să menționăm că reprezentanții Comitetului Basel sunt siguri de corectitudinea abordărilor prevăzute în regulile elaborate de Comitet, însă acest optimism nu este împărțit de toți reprezentanții băncilor comerciale.

Comitetul de Supraveghere Bancară de la Basel, înființat în anul 1975 pe lângă Banca Internațională de Reglementări de către grupul celor 10 mari state industrializate, are ca scop formularea standardelor de supraveghere generale, ghidurilor și recomandărilor privind cele mai bune practici în domeniul bancar. În anul 1988, Comitetul Basel a elaborat un Acord privind

Capitalul concentrat asupra riscului de creditare, având drept scop să asigure un nivel adecvat al capitalului în sistemul bancar internațional și să creeze un sistem competitiv corect.

În anul 1996 Acordul a fost completat în ce privește riscul de piață. Acordul a fost implementat în țările G10 anul 1992.

Activitatea instituțiilor bancare în conformitate cu acest acord a dezvăluit un șir de imperfecțiuni. Astfel, în anul 1999 a fost elaborat proiectul unui Nou Acord asupra Capitalului – supranumit Basel II, menit să înlocuiască Acordul din 1988 ținând cont de neajunsurile lui.

Proiectul a trecut trei runde de consultări, de fiecare dată suferind modificări considerabile.

În continuare vom prezenta modificările propuse în documentul consultativ cu numărul trei (consultative paper 3 – CP3). Acest document consultativ reprezintă rezultatul conlucrării Comitetului de Supraveghere Bancară de la Basel cu mai mult decât 350 bănci din 40 de țări ale lumii.

În CP3 Comitetul Basel propune două direcții de îmbunătățire a estimării suficienței capitalului ponderat la risc:

- Dezvoltarea cadrului de reglementare a capitalului care presupune nu numai cerințele față de capitalul minim, dar și controlul organelor de supraveghere, și disciplina de piață.
- Sporirea substanțială a sensibilității cerințelor minimale față de capital, în dependență de gradul de risc.

La rândul său, aceste modificări sunt îndreptate spre stimularea dezvoltării practicilor de administrare a riscurilor și perfecționarea continuă a capacităților băncilor de a estima riscurile asumate. În scopul asigurării aplicabilității cerințelor acordului în țările cu diferite niveluri de dezvoltare economică, acordul prevede abordări alternative de estimare a riscurilor bancare.

De aceea, Comitetul este convins că recomandările noului acord vor fi aplicabile pentru sistemele bancare din toată lumea.

Elementele de bază ale Noului Acord asupra Capitalului

Noul acord conține trei piloni:

- 1) cerințele față de capitalul minim;
- 2) supravegherea asupra suficienței capitalului;
- 3) disciplina de piață.

Pilonul I – Cerințele față de capitalul minim

Calculul cerințelor față de capitalul minim

Noul Acord propune calcularea suficienței capitalului minim total pentru acoperirea a trei grupuri de risc: riscul de creditare, riscul de piață și riscul operațional.

Precum și în acordul curent, cerințele față de capitalul minim total conțin trei elemente de bază: capitalul normativ total; activele ponderate la risc; raportul minim dintre capitalul normativ total și activele ponderate la risc.

$$\frac{\text{Capitalul normativ total}}{\text{Active ponderate la risc total}} \geq 8\%$$

Două din elementele sus-menționate, practic, nu s-au modificat.

Definiția capitalului normativ total (suma capitalului de care dispune banca) a rămas aceeași, după cum a fost stipulată în acordul curent, cu unele precizări. Prin urmare, se propune ca în continuare capitalul de gradul 2 să fie limitat cu 100% din capitalul de gradul I.

Mărimea raportului dintre capitalul normativ total și activele ponderate la risc, în conformitate cu acordul nou, trebuie să depășească 8%. Mărimea acestui raport este lăsată la nivelul prevăzut în acordul curent. În același timp, acordul nou diferă de cel în vigoare în ce privește abordarea activelor ponderate la risc.

Activele totale ponderate la risc (măsura riscurilor la care este expusă banca) se calculează după formula :

$$(CRMR + CROR) \times 12.5 + \sum A_i \times p_i \text{ unde:}$$

CRMR – cerințele față de capital pentru acoperirea riscului de piață - capital requirements for market risk; CROR – cerințele față de capital pentru acoperirea riscului operațional - capital requirements for operational risk; A_i – diferite tipuri de active; p_i – coeficienții riscului de creditare (risk-weights).

Metoda nouă de calcul a activelor totale ponderate la risc este menită să asigure calitatea estimării riscurilor asumate de bănci și, ca urmare, să ridice însemnătatea indicatorului de suficiență a capitalului.

Acordul curent (cu modificările din anul 1996 cu privire la riscul de piață) prin definiția activelor ponderate la risc acoperă în mod explicit numai două tipuri de risc: riscul de creditare și riscul de piață. S-a presupus că alte riscuri se acoperă în mod implicit prin tratarea acestor două grupuri mari de risc.

Definiția nouă a activelor ponderate la risc din Pilonul I al Acordului Basel II presupune următoarele:

- tratarea riscului de piață rămâne neschimbată în conformitate cu „Amendamentul la Acordul asupra Capitalului cu privire la introducerea riscului de piață” din ianuarie 1996;
- substanțial, față de acordul curent, se modifică tratarea riscului de creditare;
- se introduce tratarea explicită a riscului operațional (vezi formula 3).

Tabelul 2.2.1. Lista abordărilor pentru diferite tipuri de risc, propuse de Acordul Basel II

	Riscul de creditare (Credit Risk)	Riscul operațional (Operational Risk)	Riscul de piață (Market Risk)
Sensibilitatea față de risc ↓	Abordarea standard (Standardised Approach)	Abordarea bazată pe indicatori de bază (Basic Indicator Approach)	Abordarea standard (Standardised Approach)
	Abordarea fundamentală bazată pe rating-uri interne (Foundation Internal Ratings-Based Approach)	Abordarea standard (Standardised Approach)	-
	Abordarea avansată bazată pe rating-uri interne (Advanced Internal Ratings-Based Approach)	Abordarea avansată (Advanced Measurement Approaches)	Abordarea bazată pe modele interne (Internal Models Approach)

Definiția nouă a activelor ponderate la risc din Pilonul I al Acordului Basel II presupune următoarele:

- tratarea riscului de piață rămâne neschimbată în conformitate cu „Amendamentul la Acordul asupra Capitalului cu privire la introducerea riscului de piață” din ianuarie 1996;
- substanțial, față de acordul curent, se modifică tratarea riscului de creditare;
- se introduce tratarea explicită a riscului operațional (vezi formula 3).

Inovația cea mai semnificativă a noului acord este propunerea a trei metode alternative pentru calcularea riscului de creditare și trei metode pentru riscul operațional. Comitetul nu insistă asupra unei sau altei metode concrete. Din contra, abordările propuse de Basel II diferă prin gradul de sensibilitate față de risc, ceea ce permite băncilor și organelor de supraveghere bancară locale să selecteze metodele care, după părerea lor, corespund în cea mai mare măsură nivelului de dezvoltare a băncii și infrastructurii financiare locale. Dat fiind faptul că abordarea riscului de piață trece fără modificări din acordul curent în cel nou, al treilea document consultativ al Acordului Basel II cu privire la capital (din aprilie 2003) discută problemele legate de riscul de creditare și riscul operațional.

Abordarea față de riscul de piață din compartimentul respectiv de mai jos a fost expusă în conformitate cu „Amendamentul la Acordul asupra Capitalului cu privire la introducerea riscului de piață” și “Regulamentul cu privire la utilizarea procedurii backtesting pentru validarea modelelor interne de estimare a riscului de piață”, ambele emise de Comitet în ianuarie 1996.

Abordarea standard față de riscul de creditare (AS)

Abordarea standard este asemănătoare cu abordarea descrisă în acordul curent, conform căruia de la bănci se cere repartizarea expunerilor la riscul de creditare în niște categorii în dependență de criteriile observabile ale expunerilor (de ex., expunerea la risc este prezentată de creditul corporativ sau retail). Abordarea standard, la fel, stabilește pentru fiecare categorie de expunere un anumit coeficient de risc fixat (risk-weight), dar în scopul sporirii sensibilității estimărilor față de risc, în comparație cu acordul curent, prevede utilizarea evaluărilor externe.

Tabelul 2.2.2. Lista coeficienților de risc (risk-weights)

Creanțe (Claims)		Evaluarea riscului de creditare (Credit Assessment)					
		AAA; AA-	A+; A-	BBB+; BBB-	BB+; B- ³	Mai puțin de B- ³	Fără rating
Guverne și băncile centrale (sovereigns)		0%	20%	50%	100%	150%	100%
Bănci	Alternativa 1	20%	50%	100%	100%	150%	100%
	Alternativa 2	20%	50% ¹	50% ¹	100% ²	150%	50% ¹
Corporații		20%	100%	100%	100%	150%	100%

¹ – 20% și ² – 50% pentru termenul de scadență mai puțin de 3 luni ³ – pentru corporații BB-

După cum se poate vedea în tabel, coeficienții de risc diferă în dependență de tipul contractanților: guverne și bănci centrale, băncile sau clienții corporativi. Abordarea standard conține un ghid pentru organele naționale de supraveghere în care sunt indicate criteriile de eligibilitate a surselor de rating-uri externe (obiectivitatea, independența, transparența, dezvoltarea informației, suficiența resurselor, credibilitatea). Totodată, utilizarea rating-urilor externe pentru evaluarea expunerilor corporative nu este obligatorie. Atunci când nu se aplică rating-ul extern, abordarea standard cere ca, în majoritatea cazurilor, să fie aplicat coeficientul de risc 100 %.

Acordul Basel II, spre deosebire de acordul curent, prevede atribuirea coeficientului de risc de 150% la credite expirate, dacă ele nu au fost suficient acoperite cu instrumente extrabilanțiere.

Printre modificările introduse se poate menționa extinderea listei gajurilor, garanțiilor și instrumentelor derivate de creditare pe care băncile, care vor adopta abordarea standard, le pot accepta. În general, Basel II tratează aceste instrumente ca factori de reducere a riscului de creditare (credit risk mitigation).

Abordarea standard extinde lista gajului acceptabil care include majoritatea instrumentelor financiare, cu determinarea unor abordări în privința estimării gradului de reducere a capitalului, care se bazează pe riscul de piață al instrumentului de gaj.

De asemenea, abordarea standard extinde numărul garanțiilor recunoscute, în rândurile cărora sunt incluse toate companiile, rating-ul extern al cărora depășește o anumită limită.

Abordarea standard include o tratare specifică a expunerilor de tip retail.

Coeficienții de risc pentru acest tip de expunere au fost reduși în comparație cu acordul curent, inclusiv pentru ipoteca imobiliară (residential mortgage exposures). Mai mult ca atât, creditele acordate întreprinderilor mici și mijlocii pot fi tratate ca credite retail, dacă ele corespund unor anumite criterii.

În scopul sporirii sensibilității față de risc a coeficientului suficienței capitalului ponderat la risc, Comitetul Basel subliniază diferența dintre expunere la risc și tranzacție.

Expunerea băncii la riscul de creditare pentru tranzacțiile asigurate cu gaj se calculează în felul următor:

$E^* = \max \{0, (E \times (1 + H_E) - C \times (1 - H_C - H_{fx}))\}$ E^* – expunerea la riscul de creditare pentru tranzacții asigurate;

E – expunerea curentă la riscul de creditare (fără a lua în considerație asigurarea);

H_E – coeficientul de diminuare pentru activul respectiv;

C – costul gajului;

H_C – coeficientul de diminuare pentru gajul respectiv;

H_{fx} – coeficientul de diminuare în cazul când costul activului și costul gajului sunt indicate în valute diferite.

Expunerea la risc E^* , la rândul său, se multiplică cu coeficientul riscului, care corespunde debitorului (contractantului la tranzacție).

Pentru băncile și organele de supraveghere, unde circumstanțele nu permit utilizarea alternativelor propuse de Basel II, Comitetul a elaborat Abordarea Standard Simplificată (Simplified Standardized Approach). Totodată, băncile care intenționează să aplice abordarea standard simplificată trebuie să respecte cerințele pilonului II (supravegherea) și pilonului III (disciplina de piață) ai acordului Basel II.

Abordarea bazată pe rating-uri interne față de riscul de creditare (ABRI)

Una din cele mai semnificative inovații ale Acordului Basel II este abordarea riscului de creditare bazată pe rating-uri interne (ABRI), care presupune două variante: fundamentală respectiv - avansată.

Abordarea bazată pe rating-urile interne diferă esențial de abordarea standard.

Estimările interne ale riscurilor de bază devin date primare pentru calcularea capitalului, ceea ce mărește gradul de sensibilitate față de risc a cerințelor față de capital.

Totodată, abordarea în cauză nu permite băncilor să determine independent toate elementele necesare pentru calcularea cerințelor față de capital.

Conform ABRI, coeficienții de risc și, prin urmare, cerințele față de capital sunt determinate prin introducerea datelor cantitative generate de bănci în formulele stabilite de Comitet.

Aceste formule și funcțiile transformă datele inițiale introduse de bancă în cerințele speciale față de capital. Ele se bazează pe tehnologiile avansate ale managementului riscului.

Date inițiale pentru calcularea capitalului minim contra riscului de creditare

Conform ABRI, calcularea activelor ponderate la riscul de creditare presupune determinarea următoarelor date inițiale cantitative:

- probabilitatea neachitării (Probability of Default – PD), care măsoară posibilitatea că debitorul va da faliment într-o anumită perioadă de timp (sunt posibile trei variante: datele interne ale băncii, datele externe, modelarea statistică);
- proporția pierderilor în cazul neachitării (Loss Given Default – LGD), care măsoară partea expunerii, care o să fie pierdută în cazul neachitării;
- expunerea la risc în momentul neachitării (Exposure at default – EAD);
- termenul de scadență (Maturity – M), care măsoară termenul rămas până la scadența expunerii.

Abordarea fundamentală diferă de cea avansată prin determinarea datelor inițiale (care dintre ele sunt calculate de bancă și care sunt impuse de organele de supraveghere).

Tabelul 2.2.3. Modalitatea de calcul a datelor inițiale

Date inițiale	Abordarea fundamentală	Abordarea avansată
Probabilitatea neachitării (PD)	Se calculează de către bancă reieșind din propriile estimări	Se calculează de bancă reieșind din propriile estimări
Proporția pierderilor în cazul neachitării (LGD)	Se impune de către Comitet	Se calculează de banca reieșind din propriile estimări
Expunerea la risc în momentul neachitării (EAD)	Se impune de către Comitet	Se calculează de bancă reieșind din propriile estimări
Termenul de scadență (M)	Se impune de către Comitet sau se calculează de către bancă reieșind din propriile estimări (cu condiția excluderii anumitelor expuneri)	Se calculează de bancă reieșind din propriile estimări (cu condiția excluderii anumitelor expuneri)

Introducând valorile pentru fiecare din aceste patru date inițiale în funcțiile speciale descrise mai jos (care reflectă tipul tranzacțiilor), obținem cerințele speciale față de capital pentru fiecare expunere.

Abordarea bazată pe rating-urile interne prevede următoarele tipuri de tranzacții creditare în dependență de statutul juridic al debitorului:

1. Creditarea corporațiilor, care, la rândul său, include cinci tipuri de credite specializate (specialised lending – SL):
 - a) finanțarea proiectelor (project finance);
 - b) finanțarea achizițiilor (object finance): creditarea procurării activelor materiale, de exemplu leasingul echipamentului;
 - c) finanțarea mărfurilor (commodity finance): creditarea de scurtă durată pentru procurarea de către debitor a mărfurilor standard cotate la bursă;
 - d) creditarea ipotecară, cu gajarea imobilului care generează venit (income-producing real estate);
 - e) creditarea ipotecară, cu gajarea imobilului comercial cu grad de risc înalt (high-volatility commercial real estate – HVCRE) – nivelul înalt de risc, în cazul dat, înseamnă volatilitatea înaltă a probabilității neachitării.
2. Creditarea guvernelor și plasamente în valori mobiliare guvernamentale.
3. Creditarea interbancară.
4. Creditarea retail (retail exposure – aceste credite trebuie să fie consolidate în pachete de credite și pentru ele se prevede utilizarea numai a abordării avansate), care include:
 - a) ipoteca imobilului locuibil (residential mortgages);
 - b) expuneri revolving retail (revolving retail exposure);
 - c) alte credite retail (inclusiv creditarea întreprinderilor mici, cu expunerea totală mai mică de EUR 1 mil.).
5. Plasamente în valori mobiliare investiționale (în forma de acțiuni, cote de participare și alte instrumente financiare).
6. Procurarea datoriilor debitorilor retail și corporativi de la terți.

Calcularea activelor ponderate la risc depinde de estimările PD, LGD, EAD și, în unele cazuri, de termenul de scadență pentru anumite expuneri. PD și LGD sunt măsurate în zecimale (1% = 0,01), iar EAD este măsurată în unități de bani (ex. MDL).

Implementarea ABRI

În scopul asigurării comparabilității între bănci, Comitetul a stabilit niște criterii minime pentru utilizarea abordării ABRI, care asigură capacitățile băncii de estimarea internă a riscului de creditare.

Cu toate că băncilor care vor adopta abordarea avansată IRB li se acordă un mai mare grad de flexibilitate, în comparație cu abordarea fundamentală, ele trebuie să respecte o serie de standarde mai aspre.

Comitetul cere ca sistemul intern de rating al băncii să diferențieze exact și consecutiv diferite niveluri de risc. Băncile trebuie să definească clar și obiectiv criteriile de rating pentru a obține estimări exacte atât pentru expunerile individuale, cât și pentru portofoliul total.

Încă un factor important pentru asigurarea funcționării normale a sistemelor interne de rating și de asigurare a corectitudinii rezultatelor este factorul de control intern. Standardele minime pentru implementarea ABRI prevăd:

- Independența procesului de rating.
- Revizuirea internă.
- Transparența.

Băncile care intenționează să aplice abordarea ABRI trebuie să fie capabile să estimeze indicatorii statistici inițiali ai riscului de creditare. Standardele minime propun băncilor posibilitatea de a utiliza datele acumulate din experiență proprie sau din surse externe, dacă băncile pot să demonstreze corespunderea acestor date expunerii respective.

Din punct de vedere practic, băncile ar trebui să aibă un proces, ce le va permite să colecteze, să păstreze și să utilizeze statistica de pierderi în forma potrivită.

Riscul operațional (Operational risk)

Comitetul este convins că riscul operațional este un risc foarte important și băncile trebuie să dispună de capital suficient pentru acoperirea pierderilor cauzate de acest risc.

Conform Acordului Basel II, riscul operațional este determinat ca riscul pierderilor cauzate de erori ale personalului, fraude, caracterul inadecvat sau nefuncționarea proceselor interne și evenimente externe, inclusiv riscul legislativ.

Comitetul a elaborat o serie de abordări ale riscului operațional.

Abordările față de riscul operațional se dezvoltă rapid, și cu toate acestea, în timpul apropiat, ele nu vor putea atinge nivelul de precizie de care dispun abordările pentru riscul de piață și riscul de credit. Se consideră că includerea riscului operațional în calculul suficienței capitalului ponderat la risc, este necesară pentru stimularea dezvoltării metodelor de estimare a riscului operațional și asigurarea menținerii din partea băncilor a capitalului suficient pentru acoperirea acestui risc. Comitetul acordă băncilor un grad enorm de flexibilitate în privința calculului cerințelor de capital contra riscului operațional (operațional risk capital – ORC), care, după părerea Comitetului, va corespunde activității băncilor.

Basel II conține două abordări simple pentru calcularea capitalului rezervat contra riscului operațional, care se referă la băncile cu expuneri relativ mici față de riscul operațional:

- Abordarea bazată pe indicatori de bază (Basic Indicator Approach):

$$ORC = GI \times \alpha ,$$

unde:

GI – venit total mediu pentru ultimii 3 ani;

α – coeficientul de rezervare, care este egal cu 0,15.

Băncile care utilizează această abordare trebuie să respecte „Practicile eficiente pentru gestionarea și controlul riscului operațional”, emise de Comitet în februarie 2003.

- Abordarea standard :

$$ORC = \Sigma (GI_i \times \beta_i)$$

unde:

GI_i – venit total mediu pentru ultimele 3 ani pentru direcția de activitate i ;

β_i – coeficientul de rezervare pentru activitatea i . Comitetul propune 8 direcții de activitate: finanțe corporative – 18 %, tranzacții comerciale – 18 %, deservirea persoanelor fizice – 12 %, deservirea persoanelor juridice – 15 %, serviciile de decontare – 18 %, servicii de agent – 15 %, dirijarea activelor – 12 %, brokeraj – 12 %.

Băncile trebuie să fie în stare să dezagregheze venitul total conform direcțiilor sus-numite de activitate.

Pentru deservirea persoanelor fizice și juridice, poate fi utilizată abordarea standard alternativă (alternative standardised approach – ASA):

$$ORC = \beta \times m \times LA$$

unde: LA – suma totală medie a creditelor acordate, până la efectuarea reducerilor pentru pierderi la credite; $m = 0,035$

Pentru utilizarea abordării standard, banca trebuie să aibă un sistem adecvat privitor la riscul operațional și să respecte niște cerințe minimale.

Băncile care vor adopta abordarea avansată (Advanced Measurement Approaches) pot utiliza metode statistice proprii pentru aprecierea expunerilor față de riscul operațional, cu condiția că aceste metode sunt suficient de complexe și sistematice.

Gradul de detaliere a standardelor și criteriilor pentru utilizarea abordării avansate este limitat în scopul adaptării la evoluția furtunoasă în domeniul managementului riscului operațional, care se așteaptă în anii apropiați.

Totodată, banca trebuie să respecte următoarele cerințe:

- Eșantionul istoric trebuie să fie nu mai mic de un an, iar intervalul statistic de încredere 99,9 %.

- Capitalul minim rezervat contra riscului operațional se calculează ca suma pierderilor așteptate și neașteptate.

- Modelul intern al riscului operațional trebuie să fie suficient de detaliat și să coincidă cu definiția propusă de Comitet.

- Organele de supraveghere locale pot accepta modele, care iau în considerație corelația dintre diferite tipuri de riscuri operaționale.

Banca trebuie să formeze și să mențină o bază de date a pierderilor operaționale din cel puțin, ultimii 3 ani.

Riscul de piață

„Amendamentul la Acordul asupra Capitalului cu privire la introducerea riscului de piață” conține următoarele compartimente:

1. Introducere. Abordarea generală față de risc. Cerințele față de capital. Metode de estimare a riscului de piață. Măsurile de tranziție.
2. Metoda standard de estimare a riscului de piață. Riscul ratei dobânzii. Riscul aferent acțiunilor. Riscul valutar. Riscul de mărfuri. Estimarea riscurilor aferente operațiunilor cu opțiuni.
3. Utilizarea modelelor interne pentru estimarea riscurilor de piață.
4. Exemple practice.

În conformitate cu amendamentul sus-numit s-a introdus estimarea explicită a riscului de piață – riscul pierderilor la pozițiile bilanțiere și extrabilanțiere, generate de fluctuația prețurilor de piață, care include următoarele componente:

- riscul ratei dobânzii și riscul acțiunilor pentru instrumentele din portofoliul speculativ (trading book).

- riscul valutar și riscul de mărfuri pentru toate operațiunile.

- riscul de piață pentru toate opțiunile din portofoliul speculativ.

Portofoliul speculativ conține atât pozițiile financiare proprii ale băncii (inclusiv instrumente extrabilanțiere), cât și pozițiile deschise de bancă ca market-maker și pozițiile deschise în scopuri de hedging ale altor componente ale portofoliului speculativ.

Pentru acoperirea riscului de piață, amendamentul permite utilizarea capitalului de gradul trei care reprezintă datorii subordonate neasigurate, de scurtă durată, cu scadența inițială nu mai mică de doi ani. Totodată, capitalul de gradul trei poate fi utilizat numai pentru acoperirea riscului de piață și:

- Trebuie să fie limitat de mărimea necesară pentru acoperirea riscului de piață;

- Trebuie să nu depășească 250% din suma capitalului de gradul I, utilizată pentru acoperirea riscului de piață (unele țări propun – capitalul de gradul I să constituie cel puțin 50% din capitalul normativ total);

- Este supus condiției de înghețare (nu poate fi rambursat, dacă această rambursare va aduce la nerespectarea cerințelor minimale față de suficiența capitalului ponderat la risc).

În scopul estimării capitalului minim pentru acoperirea riscului de piață, băncile (cu acordul organelor de supraveghere locale) pot utiliza una din următoarele abordări:

- Abordarea standard (Standardised Approach);
- Abordarea bazată pe modele interne (Internal Models Approach).

Abordarea standard (Standardised Approach)

Abordarea standard se bazează pe principiul “blocurilor de construcție” (building blocks approach), care prevede estimarea separată a:

- riscului specific (specific risk) – riscul pierderilor, cauzate de fluctuațiile prețurilor instrumentelor financiare particulare, care diferă de dinamica pieței financiare;
- riscului general de piață (general market risk) – riscul pierderilor, cauzate de fluctuațiile pieței financiare.

Conform amendamentului, calcularea cerințelor de capital față de riscul de piață trebuie să se efectueze permanent, la finele fiecărei zile operaționale. În același timp, băncile vor elabora și vor respecta proceduri de administrare a riscului de piață, menite să mențină riscul în cauză în timpul zilei în limitele stabilite.

Riscul ratei dobânzii (interest rate risk)

Riscul ratei dobânzii – posibilitatea pierderilor la instrumentele financiare din portofoliul speculativ, care sunt legate de rata dobânzii.

Cerințele față de capital pentru riscul specific se calculează prin multiplicarea prețurilor de piață a anumitelor instrumente financiare cu următorii coeficienți de risc:

1. Valori mobiliare guvernamentale (government) – 0%.
2. Valorile mobiliare ce satisfac anumite cerințe (qualifying securities):
 - a) 0,25% – cu scadența mai mică de 6 luni; b)
 - 1,00% – cu scadența între 6 luni – 2 ani; c)
 - 1,60% – cu scadența mai mare de 2 ani.
3. Alte valori mobiliare – 8%.

Cerințele față de riscul ratei dobânzii general poate fi calculat după una din următoarele metode:

- 1) pe baza termenelor de scadență (maturity method);
- 2) pe baza coeficientului duratei (duration method).

În cazul utilizării metodei pe baza termenelor de scadență, pozițiile lungi și scurte în instrumente financiare sensibile la rata dobânzii (inclusiv derivative) se aranjează în formă de „scară a scadenței” (maturity ladder), care conține 13-15 intervale. Procedura calculării conține următoarele etape:

1. Multiplicarea (ponderarea) tuturor pozițiilor din fiecare interval cu coeficientul de risc.
2. Compensarea reciprocă a pozițiilor ponderate lungi și scurte în cadrul fiecărui interval prin sumarea lor. În consecință se determină:

- a) pozițiile închise (matched) – mărimea în care pozițiile lungi și scurte sunt reciproc compensate;
- b) pozițiile deschise (net/open) – sold final pentru fiecare interval.
3. Compensarea verticală (vertical disallowance) – multiplicarea pozițiilor închise cu 10 %, pentru acoperirea riscului de bază (basis risk – riscul modificării corelației dintre prețurile instrumentelor similare, dar nu identice) și riscului gapului la rata dobânzii (gap risk – micșorarea venitului net aferent ratelor dobânzii din cauza neconcordanței activelor și pasivelor sensibile la rata dobânzii).
4. De două ori se efectuează compensarea orizontală (horizontal disallowances):
- a) între pozițiile deschise în cadrul următoarelor trei zone: 0-1an, 1-4 ani, mai mult de 4 ani;
- b) între pozițiile deschise ale acestor trei zone.

Mărimea cerințelor față de capital pentru riscul general de piață se calculează ca suma următoarelor poziții:

1. Compensarea verticală – 10 % de la suma pozițiilor închise ponderate pentru toate intervalele.
2. Compensările orizontale în cadrul zonelor (40 % din poziția închisă ponderată pentru zona 1 și câte 30 % – din zonele 2 și 3).
3. Compensările orizontale între zone (40 % din pozițiile închise ponderate între zonele 1-2 și 2-3 corespunzător, 100 % ale poziției închise ponderate între zonele 1-3).
4. 100 % ale poziției deschise totale ponderate.

Tabelul 2.2.4 Exemplu de calcul a cerințelor față de capital

Perioade de timp	Zona 1				Zona 2			Zona 3					
	0-1	1-3	3-6	6-12	1-2	2-3	3-4	4-5	5-7	7-10	10-15	15-20	mai mult de 20
	luni				Ani								
Poziția, mil. lei		+75 HVS	-50 futures	+150 swop			+50 futures			-150 swop	+13,33 obligat.		
Coefficient de risc, %		0,20%	0,40%	0,70%	1,25%	1,75%	2,25%	2,75%	3,25%	3,75%	4,50%	5,25%	6,00%
Poziția ponderată, mil. lei		+0,15	-0,20	+1,05			+1,125			-5,625	+0,5		
Vertical Disallow										0,5×10 %=0,05			
Poziția deschisă, mil. lei										-5,125			
Horizontal Disallow 1	0,20×40%=0,08												
Poziție deschisă, mil. lei	+1,00				+1,125			-5,125					
Horizontal Disallow 2					1,125×40%=0,45								
Poziția deschisă, mil. lei	+1,00				-4,00								
Horizontal Disallow 3	1,0×100%=1,0												
Poziția deschisă	-3,00												

Cerințele față de capital constituie $0,05 + 0,08 + 0,45 + 1,00 + 3,00 = 4,58$ mil. lei

Băncile, cu acordul organelor de supraveghere locale, pot aplica o metodă mai exactă pentru aprecierea riscului general de piață – metoda pe baza indicatorului *duratei*, care prevede calcularea sensibilității pentru fiecare poziție a băncii.

Băncile, care au ales metoda vizată, trebuie s-o utilizeze permanent prin realizarea următoarelor etape:

1) multiplicarea costului fiecărui instrument financiar cu coeficientul duratei și cu modificarea așteptată a profitabilității (de la 0,6 % la 1,0 %), în dependență de scadența instrumentului;

2) estimările obținute se aranjează în formă de „scara duratei” cu 15 intervale;

3) compensarea verticală – poziția ponderată închisă pentru fiecare interval se multiplică cu

5% pentru reflectarea riscului de bază;

4) compensarea orizontală – pozițiile închise ponderate pentru fiecare zonă și între zone se multiplică cu coeficienții metodei pe baza scadenței;

5) 100 % ale poziției deschise totale ponderate.

Riscul aferent acțiunilor (equity risk)

Riscul aferent acțiunilor – riscul pierderilor cauzate de fluctuația prețului acțiunilor și instrumentelor derivate pe acțiuni din portofoliul speculativ al băncii.

Cerințele față de capital pentru acoperirea riscului specific constituie 8% din suma tuturor pozițiilor de acțiuni și instrumente derivate aferente. Dacă organele de supraveghere consideră că portofoliul băncii este suficient de diversificat, atunci poate fi utilizat coeficientul de 4 %.

Pentru calcularea riscului general, se prevede multiplicarea poziției totale deschise (diferența dintre suma tuturor pozițiilor lungi și scurte) cu 8 %.

Pentru instrumentele derivate pe indici bursieri, se adaugă cerința specială în mărime de 2 % de la poziția deschisă pentru acoperirea riscului executării tranzacției.

Riscul valutar (currency risk)

Riscul valutar – riscul pierderilor cauzate de fluctuația costului pozițiilor indicate în valute străine și aur. Riscul valutar, spre deosebire de riscul ratei dobânzii și riscul acțiunilor, se calculează pentru bancă în întregime (atât pentru portofoliul speculativ, cât și pentru portofoliul investițional (bancar)).

Pentru calcularea cerințelor față de capitalul rezervat contra riscului valutar, este necesar de estimat:

- riscul poziției deschise nete pentru fiecare valută, care se indică în bilanț conform cursului curent – SPOT;

- riscul întregului portofoliu de poziții lungi și scurte în diferite valute, care se calculează prin multiplicarea poziției deschise generale nete (overall net open position – valoarea cea mai mare din suma pozițiilor nete lungi pentru toate valutele sau suma pozițiilor nete scurte pentru toate valutele).

Poziția netă în aur (indiferent de semn), se apreciază aparte.

Cerința față de capital se determină prin adunarea poziției deschise generale nete și poziției nete pentru aur, și multiplicarea sumei obținute cu 8%.

Tabelul 2.2.5. Exemplu de calcul

JPY	EUR	GBP	CHF	USD	Au
+50	+100	+150	-20	-180	-35
+300			-200		35

Cerințe față de capital: $(300 + 35) \times 8\% = 26,8$

Riscul de mărfuri (commodity risk)

Riscul mărfurilor – riscul pierderilor cauzate de fluctuația prețurilor la mărfuri, inclusiv metalelor prețioase (cu excepția aurului). Calcularea capitalului rezervat contra riscului de mărfuri poate fi efectuată conform următoarelor metode:

- metoda – „scara scadenței” (maturity ladder approach) – asemănător cu riscul ratei dobânzii;

- metoda simplificată (simplified method), conform căreia cerințele minimale față de capital reprezintă:

- 15% din poziția netă pentru fiecare tip de mărfuri;

- 3% din poziția totală (gross position – suma valorilor absolute ale pozițiilor lungi și scurte) pentru fiecare marfă.

Riscul operațiunilor cu opțiuni

Pentru băncile care numai procură opțiuni, se permite adoptarea abordării simplificate (simplified approach). Conform acestei abordări, toate pozițiile legate de opțiuni trebuie să fie excluse din calculul standard al riscului de piață. În privința lor sunt utilizate cerințe speciale de capital, care reflectă simultan atât riscul specific de piață, cât și riscul general. Rezultatul obținut se adaugă la cerințele față de capital pentru acoperirea riscului de piață.

Exemplu:

Banca, posedând 100 de acțiuni cu prețul curent de 10 lei, procură o opțiune PUT cu prețul de executare de 11 lei. Cerințele față de capital se calculează în felul următor:

$$100 \times 10 \text{ lei} \times (8\% \text{ riscul specific} + 8\% \text{ riscul general}) - 100 \times (11 \text{ lei} - 10 \text{ lei}) = 60 \text{ lei.}$$

Pentru băncile, care vând opțiuni, Comitetul Basel recomandă abordarea intermediară:

- metoda „delta-plus” (delta-plus method)
- abordarea pe baza scenariilor (scenario matrix analysis) sau modelul propriu intern.

Coeficienții pentru riscul de piață sunt destul de conservativi, nu reflectă pe deplin efectul diversificării și, ca urmare, supraestimează riscul de piață ceea ce stimulează băncile să adopte cea de a doua abordare.

Abordarea bazată pe modele interne (Internal Models Approach)

Comitetul Basel permite băncilor să adopte (cu permisiunea organelor de supraveghere locale) modele interne proprii de estimare cantitativă a riscului de piață, acestea reprezentând baza pentru calcularea cerințelor față de capital.

În același timp Comitetul stabilește anumite criterii, care sunt obligatorii pentru bănci:

1. Calitative (pentru bancă în întregime):
 - a. Banca trebuie să creeze o subdiviziune independentă de control asupra riscurilor, în funcțiile căreia va intra elaborarea și implementarea sistemului managementului riscului, precum și întocmirea rapoartelor zilnice privitor la nivelul riscurilor de piață și limitele recomandate pentru conducerea băncii.
 - b. Subdiviziunea managementului riscului trebuie să fie organizatoric independentă față de subdiviziunile operaționale și trebuie să se subordoneze nemijlocit conducerii de vârf a băncii.
 - c. Banca trebuie să descrie detaliat politica administrării riscurilor, metodele interne, regulile și procedurile utilizate.
 - d. Modelul intern VaR trebuie să fie utilizat nu numai pentru calcularea cerințelor față de capital, dar și ca parte componentă a procesului de administrare a riscurilor în bancă (de exemplu, în cadrul stabilirii limitelor).
 - e. Banca trebuie să efectueze în mod regulat procedura stress-testing – testarea stabilității băncii în condițiile modificărilor extreme pe piață.
 - f. Subdiviziunea menționată trebuie să efectueze în mod regulat verificarea modelelor interne ale băncii pe baza datelor istorice (backtesting) în conformitate cu Regulamentul Comitetului Basel menționat mai sus, care prevede analiza abaterii estimărilor pronosticate ale riscului față de modificările efective ale portofoliului speculativ.
 - g. Nu mai rar decât anual trebuie să fie efectuată examinarea totală a întregului sistem de management a riscurilor.
2. Cantitative (pentru modelele utilizate):
 - a. Băncile nu sunt limitate în alegerea metodei Value-at-Risk (VaR): Delta-Normală, Istorică sau Monte-Carlo.
 - b. Pentru instrumentele legate de rata dobânzii, sistemul trebuie să modeleze curba

rentabilității pentru fiecare valută, iar numărul factorilor de risc trebuie să fie mai mult decât 5.

c. Pentru instrumentele valutare, sistemul trebuie să includă factorii de risc pentru fiecare valută în care sunt prezentate pozițiile băncii.

d. Pentru acțiuni, sistemul trebuie să includă factorii de risc asociați, cel puțin, cu toți indicii bursieri naționali sau, cel mult, cu volatilitatea fiecărei acțiuni.

e. Pentru mărfuri sistemul trebuie să includă factorii de risc asociați cu toate piețele corespunzătoare de mărfuri.

f. Calcularea indicatorului VaR trebuie să fie efectuată de către subdiviziunea respectivă a băncii zilnic și cu orizontul minimal de pronosticare de 10 zile, intervalul de încredere statistică de 99% și mărimea eșantionului de date istorice nu mai mică de 250 de zile de licitații (aproximativ un an).

Dacă banca a ales metoda bazată pe modele interne, ea nu poate să treacă la metoda standard de sine stătător. Totodată, cum a arătat experiența, utilizarea metodei VaR nu înseamnă întotdeauna micșorarea cerințelor față de capital. Cu toate că modelele interne creează condiții pentru ridicarea nivelului de management al băncilor, beneficiile de la implementarea lor trebuie să fie examinate anticipat și foarte amănunțit.

Pilonul II – Supravegherea bancară

Al doilea pilon al noului Acord reprezintă un set de principii, care accentuează necesitatea aprecierii din partea băncilor a suficienței capitalului și supravegherii acestui proces din partea organelor respective. Principiile vizează:

- Băncile trebuie să organizeze un proces de estimare a capitalului total reieșind din profilul de risc, precum și din strategia privind menținerea nivelului de capital.
- Organele de supraveghere trebuie să evalueze estimările interne ale Băncii cu privire la suficiența capitalului și strategiile, precum și capacitățile Băncii de monitorizare și asigurare a corespunderii cerințelor normative.
- Organele de supraveghere locale vor asigura ca băncile să dispună de un capital mai mare decât cel minimal și vor avea posibilitate să impună băncilor menținerea unui nivel de capital superior nivelului minim.
- Organele de supraveghere trebuie să intervină în activitatea Băncii la etapele precoce, pentru a preveni diminuarea capitalului sub nivelul minim și trebuie să insiste asupra elaborării și implementării unor acțiuni de majorare a capitalului.

Estimarea riscului și suficienței capitalului trebuie să se bazeze nu numai pe controlul asupra respectării din partea băncii a cerințelor minime de capital. Conform noului acord – în competența organelor de supraveghere intră următoarele sarcini:

1. Controlul asupra riscurilor, rămase în afara acordului (riscul ratei dobânzii portofoliului băncii, business-risk, riscul strategic) sau sunt reflectate incomplet (riscul concentrării portofoliului), precum și riscurile de sistem, legate cu ciclurile economice.

2. Controlul asupra respectării din partea băncilor a criteriilor calitative și cantitative pentru utilizarea metodelor avansate de estimare a riscurilor.

Modificările pilonului II au atins procedura de stress-testing. Comitetul este convins că pentru bănci este important să adopte abordarea ABRI pentru riscul de creditare. Asemenea bănci vor fi obligate să prezinte un stress-test conservativ al băncii, pentru aprecierea nivelului până la care pot să se ridice cerințele față de capital în urma scenariilor stress-testing.

Băncile și organele de supraveghere trebuie să utilizeze rezultatele acestui test ca un instrument de asigurare că banca dispune de capital suficient. Organele de supraveghere pot cere de la banca reducerea nivelului de risc în așa măsură încât capitalul băncii să acopere cerințele față de capitalul minim și rezultatele procedurii de stress-testing.

Pilonul III – disciplina de piață

Comitetul propune ridicarea nivelului de disciplină de piață prin stabilirea unui set de cerințe privind dezvăluirea informației în scopul de a asigura accesul partenerilor băncii la informația - cheie cu privire la structura riscurilor asumate de banca și nivelul de capitalizare a ei. Dezvăluirea informației relativ la suficiența capitalului ponderat la risc trebuie să aibă loc, cel puțin, semestrial, iar pentru bănci mari – trimestrial.

Comitetul este convins că această dezvăluire este extrem de importantă în condițiile noului Acord, care prevede utilizarea metodelor interne pentru aprecierea cerințelor față de capital.

Ca urmare, se va îmbunătăți managementul riscului și stabilitatea financiară a băncilor.

În scopul prevenirii supraîncărcării pieței cu informație, care va fi dificilă să o interprete și analizeze, Comitetul a micșorat semnificativ cerințele față de dezvăluirea informației în comparație (în special pentru abordarea ABRI și protecție).

Organele de supraveghere pot avea diferite pârghii juridice pentru asigurarea îndeplinirii cerințelor privitor la dezvăluirea informației: publicarea în mass-media și raportarea regulată către organele de supraveghere.

2.3. Modele de management al riscului

În sens îngust, managementul înseamnă capacitatea de a atinge scopurile dorite, utilizând munca, intelectul, motivația și comportarea altor persoane. Managementul se definește ca funcție, mod de activitate privind conducerea cu oamenii în diferite instituții.

Prin management se subînțelege un domeniu de cunoștințe ce permit îndeplinirea acestei funcții. Și, în sfârșit, managementul este o anumită categorie de oameni, o pătură socială ce efectuează lucrul de conducere.

Importanța managementului în Occident a fost înțeleasă încă în anii 30 secolului trecut.

Deja atunci această activitate s-a transformat în profesie, domeniul de cunoștințe a devenit disciplină aparte, iar pătura socială – o putere obștească cu influență mare, rolul crescând al căreia a făcut să se vorbească despre o “revoluție a managerilor”.

Primul pas în mentalitatea de gestionare este asociat cu teoria lui F.Taylor și se bazează pe ideea că se poate conduce în mod “științific”, transplantând ideile științelor ingineresti la conducerea cu procesul de producție.

Următorul pas considerabil în dezvoltarea intelectului conducerii în Occident constă în lărgirea “principiilor conducerii”, formulate de A.Fayol în cadrul “științei administrării”.

Nu întâmplător acest francez este considerat de americani părintele managementului.

După A.Fayol, procesul managementului constă din cinci etape:

- 1) planificare (planning);
- 2) organizare (organizing);
- 3) conducere (commanding);
- 4) coordonare (coordinating);
- 5) control (controlling).

Managementul bancar, ca domeniu aparte al conducerii, apare numai în condițiile de piață dezvoltate. Orice hotărâre a managementului bancar include trei factori importanți: bani; timp; risc. Teoria finanțelor cercetează problemele evaluării fluxurilor viitoare alternative de numerar.

Deoarece viitorul, de obicei, este nedeterminat, această problemă se transformă în problema evaluării riscurilor aferente fluxurilor bănești în interiorul unui interval de timp concret.

Teoretic, scopul managementului băncii este maximizarea valorii băncii (capitalului propriu). Scopurile se formează sub influența a trei factori principali: preferințele proprietarilor; directivele și hotărârile conducerii; societății.

Ca alternativă a maximizării capitalului pot fi considerate maximizarea venitului, maximizarea volumului serviciilor acordate etc.

Managerii instituțiilor financiare sunt conștienți de faptul că maximizarea profitului implică o expunere permanentă la risc.

În acest context, managementul riscurilor este o componentă importantă atât a managementului bancar, cât și a strategiei unei bănci.

Managementul riscurilor, de altfel ca și majoritatea termenelor relative riscurilor, are o serie de accepțiuni.

Unii apreciază că *managementul riscurilor* reprezintă totalitatea *concepțiilor, măsurilor și acțiunilor* luate (fundamentate și întreprinse) de către *conducere* în vederea identificării, captării, monitorizării, analizei și gestiunii expunerilor la risc și incertitudine relative afacerilor desfășurate.

Alții consideră că *managementul riscurilor* reprezintă ansamblul activităților de *analiză financiară* și de *utilizare a instrumentelor financiare* (primare și derivate) în scopul controlării și, de obicei, al reducerii expunerilor relevante la risc, selectate în procesul de analiză și monitorizare a acestora.

Alții definesc *managementul riscurilor* drept ansamblul activităților și proceselor ce au ca scop *maximizarea profiturilor* în condițiile *minimizării expunerilor* la diverse riscuri în cadrul *constrângerilor de capital*.

Alții apreciază că *managementul riscurilor* este un *proces sistematic* de identificare, captare, monitorizare, evaluare, analiză și gestiune a riscurilor potențiale, precum și de elaborare și implementare de soluții adecvate impactului potențial al acestor riscuri.

În atare accepțiune, managementul riscurilor este identificat cu procesul de elaborare, proiectare, dezvoltare și aplicare de modele și metodologii de identificare, evaluare, analiză, raportare și gestiune a riscurilor.

În limbajul curent, deseori, *managementul riscurilor* este asociat cu *controlul riscurilor* sau viceversa. În majoritatea lucrărilor de specialitate, cele două concepte au accepțiuni similare, dar nu identice. Or, *managementul riscurilor* și *controlul riscurilor* nu sunt interschimbabile.

Deosebirea este clar evidențiată, în speță, în unele rapoarte și recomandări ale unor organisme financiare internaționale (de ex., BIS, FIBV etc.).

În continuare, vom trece în revistă accepțiunile și caracteristicile distinctive ale ambilor termeni în viziunea Comitetului Basel pentru

Supraveghere Bancară.

Managementul riscurilor este definit drept ansamblul activităților și acțiunilor de *hedging* sau *neutralizare* a expunerilor la risc rezultând dintr-o tranzacție sau dintr-o serie de tranzacții.

În acest context, se vorbește despre *imunizarea* instituțiilor contra diferitelor expuneri la risc. Scopul acestor acțiuni este de a preveni și de a reduce expunerile la risc pe care le întâmpină instituțiile în desfășurarea activității lor.

Controlul riscurilor reprezintă însă ansamblul *concepțiilor, politicilor, procedurilor, sistemelor și acțiunilor* pe care o instituție trebuie să le ia pentru a asigura o gestiune prudentă și

judicioasă a tuturor riscurilor relative tranzacțiilor economice încheiate și derulate, precum și pentru a asigura că toate tranzacțiile economice încheiate sunt conforme cu preferința și toleranța pentru risc ale instituției. În scopul evitării unor conflicte de interese, *contorul riscurilor* ar trebui să fie separat și suficient de independent în raport cu structurile economice ale instituției, care execută toate tranzacțiile întreprinderii (și anume acestea sunt, de cele mai dese ori, responsabile de *hedging*-ul riscurilor care pot rezulta din tranzacțiile economice încheiate și de *imunizarea* întreprinderii contra diverselor expuneri la risc).

Or, în baza accepțiunilor prezentate anterior, constatăm că există o *interferență semantică* între cele două concepte: *control* și *management* al riscurilor.

Managementul riscurilor ar trebui integrat celulelor economice responsabile de încheierea și derularea tranzacțiilor, pe când *controlul riscurilor* ar presupune elaborarea și proiectarea unei *filozofii și politici corporative* relative riscurilor afacerilor derulate de întreprindere, precum și validarea acțiunilor și tranzacțiilor economice ale acesteia în raport cu asemenea filozofie și politică corporativă. În astfel de context semantic, în unele instituții, *controlul riscurilor* este realizat de către celule independente (în unele cazuri, chiar de firme independente), specializate în gestiunea riscurilor, decât de secții nominalizate (desemnate) pentru controlul riscurilor.

În esență însă, este vorba mai mult de o diferență conceptuală și de ordin semantic (manieră de abordare a gestiunii și controlului riscurilor) decât de o structură funcțională sau un post de lucru. Astfel, cele două concepte au un punct comun: *validarea și stabilirea conformității* acțiunilor și tranzacțiilor firmei cu politica și concepția generală a întreprinderii în materie de riscuri. Din această perspectivă, managementul riscurilor ar coincide cu analiza și controlul curent și ulterior al riscurilor, iar controlul consacrat al riscurilor - cu cel preventiv și final.

Tot prin prisma acestei accepțiuni, managementul riscurilor ar trebui asigurat de către personalul responsabil al fiecărei structuri economice, pe când controlul riscurilor - de către un personal specializat, al unei singure structuri dedicate acestui proces.

Această abordare și segregare a managementului și controlului riscurilor este, de regulă, atribuită instituțiilor financiare (de ex. bănci) și celor asociate, datorită specificului de activitate al acestora (de ex. activitatea unei bănci comerciale și expunerile la risc ale acesteia sunt totalmente diferite de cele ale unei companii petroliere etc.).

Unele surse de specialitate au trecut în revistă și au accentuat aspecte relevante ale procesului de management al riscurilor:

- importanța determinării la cel mai înalt nivel managerial al unei politici și filozofii ale întreprinderii în materie de riscuri;

- importanța și pertinența stabilirii strategiilor de gestiune a riscurilor, a domeniilor și destinațiilor instrumentelor financiare de hedging, precum și a utilizării active a acestora în procesul de management al riscurilor;

- supravegherea adecvată a acțiunilor și proceselor întreprinderii de către consiliul director și managerii de top;

- necesitatea unui proces consacrat de gestiune a riscurilor care să aibă la bază o evaluare, monitorizare și control continuu al tuturor riscurilor aferente afacerii întreprinderii, în speță, riscul de credit și cel de piață;

- acuratețea și credibilitatea informațiilor de gestiune a riscurilor, care să includă și limite consistente (întegrate) ale pozițiilor de risc;

- raportare periodică a informațiilor de gestiune relative riscurilor (de ex., poziții riscante, frecvență de apariție, impact, consecințe, limite ale unor poziții etc.) și managementului riscurilor (de ex., performanțe, costuri, eficacitate, recomandări etc.);

- sisteme operaționale și de control consacrate;

- proceduri adecvate de audit și de control de gestiune.

De asemenea, este trecută în lumină și importanța factorilor umani în procesul de gestiune a riscurilor: responsabilii trebuie să posede cunoștințe, abilități și experiență necesare.

În plus, managerii de top trebuie să aibă certitudinea că personalul responsabil înțelege și poate gestiona, de o manieră rațională și eficientă, riscurile la care este expusă activitatea instituției.

Maniera în care băncile iau în considerare recomandările expuse anterior și le aplică în practică depind, în mare măsură, de complexitatea și natura activităților desfășurate, precum și de politica relativă a riscurilor și gestiunii lor, adoptată de către conducere.

În teorie, se cunosc mai multe concepții de gestiune a riscurilor și de organizare a structurilor responsabile. Unii consideră că riscurile ar trebui gestionate în mod separat, independent, iar compartimentele aferente — ar trebui organizate și ele în mod independent.

Principalul motiv invocat este cel al simplitudinii și al operativității în fundamentarea deciziilor de administrare a riscurilor. În plus, riscul de a lua decizii eronate sau neoptime este și el mai mic. Un dezavantaj cert al acestei abordări îl constituie neutilizarea (nevalorificarea) corelațiilor dintre diferitele expuneri și, eventual, multiînregistrări ale aceleiași expuneri la risc.

Alții, dimpotrivă, apreciază că riscurile ar trebui gestionate de o manieră integrată, consistentă și coerentă, în vederea eliminării dezavantajelor expuse anterior.

Principala problemă a unei atare abordări o reprezintă complexitatea acestui demers, volumul mare de informații necesare, impactul înalt al luării unor decizii eronate sau neoptime, cheltuieli semnificative de întreținere a personalului și a sistemelor integrate de gestiune a riscurilor. În procesul de administrare a riscurilor apar o serie de întrebări. Una dintre cele mai evidente este următoarea: Ce ar fi mai bine pentru instituție: să-și asume un anumit tip de risc inerent activității sale sau să îl transfere?

O strategie eficientă de management al riscurilor trebuie să ofere un răspuns clar și explicit la această întrebare fundamentală. Întotdeauna responsabilii de gestiunea riscurilor trebuie să analizeze prin prisma costurilor și a beneficiilor relative gestiunii riscurilor răspunsul la întrebarea anterioară. În cazul când expunerile la risc sunt masive, este preferabil transferul acestora prin apelul la o serie de produse consacrate ale pieței asigurărilor sau ale celei de capital.

În prezent, creatorii de piață ai produselor de asigurare contra diverselor evenimente critice oferă o gamă variată de instrumente financiare derivate, orientate spre satisfacerea nevoilor, în continuă diversificare, ale clienților la un cost rezonabil riscurilor transferate.

În plus, inovațiile în domeniul piețelor financiare și explozia de progrese din tehnologia informației au permis o mai bună structurare și identificare a nevoilor clienților, ceea ce a condus la: o mai bună identificare a surselor de risc ce sunt transferate, creșterea flexibilității acestor produse, crearea și sporirea de lichiditate pe aceste piețe etc.

În cazul când expunerile la risc pot fi gestionate la un cost inferior celui oferit de piața derivatelor, expunerile la risc devin surse de avantaj competitiv și comparativ pentru întreprinderea dată în raport cu concurenții săi. Și, în consecință, ele trebuie valorificate de o manieră rațională și eficientă.

Unii identifică *managementul eficient al riscurilor* cu *managementul eficient al instituției*.

Elaborarea planului de afaceri și a unei strategii de afaceri ar trebui structurate într-o astfel de manieră, care să permită identificarea și analiza riscurilor potențiale, precum și crearea de soluții viabile la impactul potențial al expunerilor la risc.

Or, integrarea managementului riscurilor în managementul general al instituției este un imperativ major al gestiunii cu succes. Din aceste considerente, agenții economici trebuie să opteze pentru crearea unor diviziuni specializate, însărcinate cu *procesul de inginerie (elaborare, proiectare, testare și implementare) a gestiunii riscurilor*. Aceasta ar permite managerilor de la toate nivelurile să înțeleagă mai bine riscurile la care sunt expuși, factorii de influență și impactul acestor riscuri asupra afacerii. Chiar dacă, pe termen scurt, un astfel de demers ar implica costuri semnificative, pe termen lung, o astfel de decizie s-ar dovedi foarte benefică. În mod evident, implementarea unei structuri proprii responsabile de gestiunea riscurilor în cadrul întreprinderii nu ar presupune izolarea și închiderea acesteia în raport cu mediul de afaceri și comunitatea financiară. Apelul la consultanța unor firme specializate este binevenită. De asemenea, este recomandată și utilizarea pe scară largă a unor metodologii și tehnici avansate de gestiune a riscurilor recunoscute pe scară largă (de ex. Monte-Carlo, VaR, Stress Testing, analiza scenariilor etc.).

Se cunosc mai multe modele de gestiune a riscurilor. În continuare vom expune principalele modele utilizate în practica contemporană a afacerilor.

Unul dintre cele mai cunoscute și utilizate modele din practică presupune că întregul proces de management al riscurilor este delimitat în patru mari etape :

a) **Stabilirea contextului.** Este etapa fundamentală a oricărui proces de gestiune eficientă a riscurilor - etapa teoretică și conceptuală a procesului de management al riscurilor. De succesul acestei etape depinde reușita celorlalte. Presupune parcurgerea următoarelor subetape:

i) *stabilirea contextului strategic.* Sunt stabilite și, eventual, revizuite obiectivele strategice, structura organizațională, delimitarea autorităților și a responsabilităților etc. Sunt determinate principalele condiții ale mediului de afaceri în care operează instituția respectivă, trăsăturile și conexiunile aferente, precum și tendințele și perspectivele de evoluție din viitorul previzibil. Sunt identificate principalele tipuri de expuneri la risc, precum și caracteristicile și impactul acestora pentru instituție.

ii) *stabilirea contextului de gestiune a riscurilor.* Este elaborată o filozofie și o concepție generală a băncii în raport cu riscurile la care este expusă activitatea acesteia. Este stabilită atitudinea (toleranța) băncii în raport cu expunerile la risc: *aversiune*, *neutralitate* sau *preferință* pentru risc.

În baza celor expuse anterior, este elaborată și proiectată o politică de gestiune a riscurilor: una *pasivă* sau una *activă* (agresivă). Ulterior, sunt stabilite obiectivele generale și sarcinile de realizat în materie de management al riscurilor. În baza acestora, sunt elaborate metode și metodologii de identificare, captare, monitorizare, analiză și gestiune a riscurilor.

Tot la această subetapă, sunt elaborate și dezvoltate procedee de evaluare și comparare a riscurilor. Este determinată subdiviziunea responsabilă de gestiunea riscurilor, responsabilitățile și autoritatea acesteia. După caz, sunt proiectate procedee și sisteme de control al riscurilor: verificări și validări, autorizații, criterii și principii de integritate și securitate, procedee consacrate de control de gestiune etc. Tot după caz, sunt proiectate și sisteme informaționale relative sau ajutătoare managementului riscurilor, care să fie înzestrate cu următoarele facilități: introducerea și stocarea datelor, procedee de actualizare și diseminare a informațiilor, procedee de control și validări, procedee de monitorizare și raportare a informațiilor relative riscurilor administrate etc. În plus, la această subetapă, sunt elaborate și eventualele standarde de identificare, monitorizare, analiză și raportare a informațiilor aferente expunerilor la risc. Sunt elaborate sau achiziționate, după caz, sisteme software de asistare a deciziilor și de evaluare a performanțelor deciziilor luate etc. Tot la această subetapă, sunt analizate și rezultatele gestiunii anterioare a riscurilor și monitorizării acestora. Sunt stabilite punctele forte și cele slabe ale actualului sistem de control și gestiune a riscurilor. Sunt formulate recomandări la adresa actualului sistem de gestiune a riscurilor. Sunt luate măsuri și acțiuni concrete de îmbunătățire și punerea în operă a recomandărilor și deciziilor anterioare relative riscurilor.

2. Identificarea, analiza și investigarea riscurilor. Este etapa cea mai importantă și cea mai mare consumatoare de timp. Scopul acesteia este elaborarea unui profil al riscului (spectrul de riscuri relevante la care este expusă activitatea băncii) instituției care să poată fi testat la diferite scenarii (este analizată fezabilitatea și viabilitatea acestui profil al riscului).

Inițial, sunt identificate expunerile concrete la risc, sursele de risc, factorii de influență.

Se încearcă a răspunde la următoarele întrebări: Ce se va întâmpla ca urmare a expunerilor la un anumit tip de risc? Când și în ce condiții se poate întâmpla? Ulterior, sunt determinate caracteristicile principale ale acestor expuneri: frecvența, natura expunerilor, corelațiile cu alte riscuri, impactul asupra afacerii etc. Se încearcă a răspunde la următoarele întrebări: Care este probabilitatea de apariție a acestor riscuri? Care vor fi consecințele pentru bancă? Sunt determinate procedeele interne de control relative anumitelor tipuri de risc și eficiența acestora pentru fiecare expunere în parte.

Riscurile identificate sunt evaluate conform metodologiilor stabilite în etapa anterioară.

Este stabilit nivelul riscului. Magnitudinea unei expuneri concrete este analizată prin prisma pozițiilor maxime de risc, pe care le poate suporta banca, precum și prin capacitatea acesteia de a absorbi anumite expuneri. Sensibilitatea profilului de risc al băncii la o serie de evenimente și procese critice va permite stabilirea de priorități manageriale în gestiunea riscurilor.

Riscurile vor fi grupate în funcție de impactul lor financiar și de probabilitatea de apariție. Astfel, vom obține riscuri cu ranguri diferite de prioritate. Interdependențele și corelațiile dintre riscuri trebuie să fie și ele identificate și, după caz, valorificate datorită efectelor de portofoliu ($1+1 < 2$).

3. Tratarea riscurilor. În baza datelor și a informațiilor din etapele anterioare, precum și informațiilor aferente experienței băncii în gestiunea riscurilor (abordări și date istorice), sunt identificate și evaluate strategiile posibile de reducere și, chiar, eliminare, a riscurilor la care este expusă banca. Sunt elaborate și proiectate planuri și măsuri concrete de atenuare a riscurilor.

Aceasta este *faza de documentare*. Soluții adecvate trebuie să fie dezvoltate pentru a permite realizarea următoarelor obiective:

- reducerea probabilității de apariție a riscurilor;
- reducerea impactului financiar al riscurilor;
- transferul riscului;
- reținerea și gestiunea riscurilor (sursă de avantaj competitiv);
- eliminarea riscului (cazul activităților discontinue; riscuri nerecurente).

3. Implementarea și monitorizarea planului de gestiune a riscurilor. În baza planului de gestiune a riscurilor, strategiile selectate sunt implementate în practică. Totodată, sunt evaluate și performanțele acestor implementări.

Rezultatele evaluărilor anterioare sunt procesate, raportate și analizate de către responsabili și managerii de nivel ierarhic superior. Activitățile sensibile la risc sunt monitorizate continuu, iar rezultatele sunt transmise în etapa inițială.

Este important ca elementele strategiei de gestiune a riscurilor să fie comunicate atât în interiorul, cât și în exteriorul băncii. Responsabilități specifice trebuie alocate personalului specializat. Este important ca modelul și strategia de gestiune a riscurilor să fie dinamice și să reflecte modificările din mediul extern și intern al băncii.

Se constată, în baza expunerii detaliate a fiecărei etape, că această variantă de management al riscurilor este una dinamică, autocritică, adaptabilă la modificările mediului și a practicii de gestiune. Este o metodă în ciclu continuu de gestiune a riscurilor.

În plus, elaborarea și proiectarea cadrului teoretic și conceptual necesar managementului riscurilor este asimilat (este parte integrată) procesului de gestiune a riscurilor.

Conform opiniilor și aprecierilor specialiștilor în domeniu, principalele obiective ale managementului riscurilor sunt:

- identificarea sistematică a expunerilor la risc;
- evaluarea și analiza riscurilor, stabilirea magnitudinii riscurilor identificate;
- dezvoltarea sistematică de strategii de gestiune a riscurilor.

Beneficiile reale ale procesului de gestiune a riscurilor derivă din înțelegerea corectă a expunerilor la risc, precum și din fundamentarea de decizii coerente, pertinente despre maniera de abordare a riscurilor.

Beneficiile și riscurile aferente procesului de gestiune a riscurilor nu trebuie niciodată subestimate.

O strategie eficientă de management al riscurilor poate:

- îmbunătăți fundamentarea și luarea de decizii de investiții;
- creșterea profitabilității;
- reducerea costurilor de finanțare;
- creșterea încrederii și a credibilității;
- asistență într-o planificare mai bună.

Procesul de management al riscurilor poate:

- identifica problemele potențiale care pot avea consecințe negative asupra eficienței activităților desfășurate și performanțelor de planificare și strategice;
- asigura o mai bună înțelegere a profilului de risc al băncii și a impactului deciziilor viitoare asupra acestui profil;
- furniza credibilitate proprietarilor și investitorilor privind politica de gestiune a riscurilor, adoptată și promovată de către conducerea băncii;
- minimiza și/sau preveni pierderile economice și financiare;
- minimiza lipsa de certitudine privind veniturile și profiturile viitoare.

În absența unei politici adecvate de management al riscurilor, băncile sunt expuse la:

- imposibilitatea sau dificultatea aprecierii magnitudinii expunerilor la diverse riscuri;
- formarea unui profil ineficient de risc;
- neputința de a valorifica, de o manieră eficientă, eventualele oportunități, ca urmare a unei percepții eronate sau a unei aversiuni exagerate față de risc;
- imposibilitatea de a gestiona riscurile identificate de o manieră adecvată și eficientă;
- nu vor putea percepe și, pe această bază, gestiona modificările în profilul de risc al unor active, portofolii de active sau pe ansamblul băncii;
- a induce în eroare proprietarii și investitorii actuali și potențiali că expunerile la risc sunt gestionate de o manieră adecvată și eficientă.

Există mai multe maniere și modele de abordare a eficienței și succesului politicii de management al riscurilor. Unul dintre acestea este modelul piramidal.

Modelul piramidal sau al completitudinii gestiunii riscurilor presupune că succesul oricărei politici de management al riscurilor are la bază trei elemente definitorii:

- *Modele și procedee analitice notorii de gestiune a riscurilor.* Caracterul de notoriu conferă acestora *credibilitate* metodologiilor utilizate și *conformitate* cu practicile și standardele de ramură sau internaționale (de ex., Monte-Carlo, VaR, analiza scenariilor etc.).

- *Înglobarea tehnologiilor.* Presupune apelul la noile tehnologii (atât hardware, cât și software) și procedee tehnice de gestiune a riscurilor. Explozia inovațională din IT, precum și ultimele dezvoltări din teoria financiară, au făcut posibilă aplicarea celor mai sofisticate și complexe modele și metodologii de administrare a riscurilor. Marile bănci nu trebuie să manifeste reticență în dezvoltarea și consolidarea actualelor sisteme de gestiune dacă doresc să-și păstreze pozițiile și performanțele. Noul mileniu se anunță a fi o eră nouă în materie de management al riscurilor, o *eră a managementului digital* al riscurilor. La scară largă, sunt utilizate în prezent *module de risc de înaltă performanță (high performance risk engine)* specializate în gestiunea optimă a riscurilor. O trăsătură specifică a acestor noi tehnologii ale informației o constituie stabilitatea proceselor de gestiune a riscurilor în raport cu volumul de afaceri: un volum mai mare de afaceri solicită un număr mai mare de stații de calcul, restul sistemului hardware și software rămânând invariabil.

- *Informații integrate.* Complexitatea și varietatea expunerilor la risc, precum și exigențele tot mai dure din partea acționarilor, a investitorilor și a legiuitorilor au determinat marile instituții financiare să-și revizuiască și să modernizeze sistemele informaționale aferente procesului de gestiune a riscurilor. Tendința actuală, în materie de sisteme informaționale, este cea de integrare și standardizare a datelor și informațiilor (obținute de la diverse surse de monitorizare, informare, evaluare și raportare) relative gestiunii riscurilor, precum și a procedeelelor analitice de evaluarea analiză și raportare a pozițiilor și expunerilor la risc. Un accent deosebit este pus pe transparența metodologiilor de gestiune a riscurilor, precum și pe costurile efective aferente acestor procese.

BIBLIOGRAFIE

1. Basno Cezar, Dardac Nicolae. Operațiuni bancare, Editura Tehnică și Pedagogică, București, 1996.
2. Basno C., Dardac N. Produse, costuri și performanțe bancare. / C. Basno, N. Dardac. / - București: Editura ASE, 2000.
3. Bogdan I. Tratat de management financiar-bancar. /I. Bogdan./ - București: Editura Economică, 2002
4. Gaftoniuc Simona. Practici bancare internaționale, Editura Economică, București, 1995
5. Golea Pompiliu, Management –abordare procesuală, Editura Muntenia, Constanța, 2005
6. Halpern P. Weston I.F., Brigham E.F. Finanțe manageriale. /Traduceri de Dragușin A.D., Oancea Mihai./ -București: Ed. Economică, 1998 –947 .
7. Ionescu Lucian. Băncile și operațiunile bancare. Institutul Bancar Român. Editura Economică, București, 1996
8. Mare V. Riscul de țară. Estimarea impactului asupra valorii firmei. / Mare V.// Tribuna Economică. –2003.- nr11.
8. Niculescu M. Diagnostic economic. /M. Niculescu/ -București: Editura Economică, 2003.
9. Nuțu I. Managementul riscului bancar. /I. Nuțu/. –București: Editura Exped, 2000 –
10. Păunescu F. –Analiza și concepția sistemelor de operare. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1982.
11. Rațiu-Suciu C., Hîncu D., Luban F., Sarchiz M. Modelarea și simularea proceselor economice. Lucrări practice, studii de caz, proiect, teste. , București, editura Didactică și pedagogică, R.A., 1997
12. Ricardo D., Opere alese, vol I,/D.ricardo/ - București:Ed. Academiei R.P.R.,1959.
13. Roxin Luminița, Gestiunea riscurilor bancare, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997
14. Stancu I. Finanțe. Piețe financiare și gestiunea portofoliului. Investiții reale și finanțarea lor.
15. . Stoica M. Managementul riscului bancar /M. Stoica/.-București: Ed. Expect., RO
16. Toma M., Alexandru F. Finanțe și gestiune financiară la întreprindere / Toma M., Alexandru F./ -București: Ed. Economică, 1998, 349 p.

Adrese internet

- **** International Risk Management Institute: <http://www.isda.org/>
- **** Risk Theory Society: <http://www.aria.org/rts/>
- **** RiskCenter: <http://www.riskcenter.com/>
- **** Risk Management Digest: <http://www.riskmanagementdigest.com/>
- **** The Journal of Risk: <http://www.thejournalofrisk.com/>
- **** Weather Risk Management Association> <http://www.wrma.org/>